

**Vabariigi Valitsuse määruse „Rakvere valla ja Sõmeru valla
haldusterritoriaalse korralduse ja Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määruse nr 159
„Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ muutmise“ eelnõu seletuskiri**

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Vabariigi Valitsuse määruse „Rakvere valla ja Sõmeru valla haldusterritoriaalse korralduse ja Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määruse nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ muutmise“ eelnõu (edaspidi *eelnõu*) eesmärgiks on Eesti haldusterritoriaalse korralduse muutmise uue haldusüksuse moodustamisel kohaliku omavalitsuse üksuste (edaspidi ka *omavalitsus*) volikogude algatusel. Eelnõu toetub omavalitsuste initsiatiivile algatada omaalgatuslikult omavalitsuste ühinemine moodustamaks tugevam, võimekam ja jätkusuutlikum omavalitsusüksus.

Eestis on hetkel 15 maakonda ning 213 omavalitsust, mis jagunevad 183 vallaks ja 30 linnaks. Eelnõuga muudetakse haldusterritoriaalset korraldust Lääne-Viru maakonnas. Hetkel kuulub Lääne-Viru maakonda kaks linna ja 13 valda, pärast haldusterritoriaalse korralduse muutmist jääb maakonda kaks linna ja 12 valda. Omavalitsuste koguarv Eestis väheneb ühe omavalitsuse võrra 212-le, kokku 182 valda ja 30 linna^{1,2}.

Ühinevad omavalitsused on³:

- 1) Sõmeru vald (pindala 168,29 km² ja rahvaarv 3484),
- 2) Rakvere vald (pindala 127,69 km² ja rahvaarv 2119).

Eelnõuga rahuldatakse sisuliselt Sõmeru valla ja Rakvere valla esitatud taotlused haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks ning moodustatakse nimetatud valdade ühinemise teel uus haldusüksus nimega Rakvere vald (kogupindala 295,98 km², rahvaarv 5603⁴).

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Rahandusministeeriumi regionaalhalduse osakonna nõunik Kaie Küngas (e-post kaie.kyngas@rahandusministeerium.ee; tel 611 3080), eelnõu ja seletuskirja koostamises osalesid ka regionaalarengu osakonna õigusnõunik Olivia Taluste (e-post olivia.taluste@rahandusministeerium.ee; tel 611 3092) ja regionaalhalduse osakonna nõunik Ave Viks (e-post ave.viks@rahandusministeerium.ee; tel 611 3079).

¹ Arvestades vaid eelnõus esitatud ühinemist. Vabariigi Valitsuse 21.07.2016 määruste nr 82 ja 83 ning 22.12.2016 määruste nr 151-153 jõustumisel väheneb omavalitsuste koguarv Eestis kümne omavalitsuse võrra 203-le, kokku 175 valda ja 28 linna. Vabariigi Valitsusele esitatud Elva valla, Kanepi valla, Lahemaa valla, Põhjaranniku valla, Rakvere valla, Saaremaa valla, Tapa valla, Valga valla, Viljandi valla ja Vinni valla moodustamisel väheneb omavalitsuste koguarv Eestis 30 omavalitsuse võrra 173-le, kokku 148 valda ja 25 linna.

² Kuna taotletud haldusterritoriaalse korralduse muudatus jõustub 15. oktoobri 2017 toimuva korraliste kohaliku omavalitsuse volikogu valimiste käigus koos teiste haldusreformi käigus läbiviidatavate ühinemistega, siis muutub omavalitsuste koguarv ning valdade ja linnade arv veelgi.

³ Elanike arv rahvastikuregistri andmetel 01. detsembri 2016 seisuga.

⁴ Elanike arv rahvastikuregistri andmetel 01. detsembri 2016 seisuga, ühinemise hetkeks võib-olla muutunud.

Eelnõu õiguslikku kvaliteeti kontrollis Rahandusministeeriumi õigusosakonna jurist Heili Jaamu (e-post heili.jaamu@fin.ee; tel 611 3645). Eelnõu on keeleliselt toimetanud Rahandusministeeriumi õigusosakonna keeleteimetaja Sirje Lilover (e-post sirje.lilover@fin.ee; tel 611 3638).

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga ega Euroopa Liidu õiguse rakendamisega.

Eelnõu on seotud Eesti Keskerakonna, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna ning Isamaa ja Res Publica Liidu valitsusliidu aluspõhimõtete 2016-2019. aasta 8. peatüki eesmärgiga „Kohalike omavalitsuste otsustusõiguse ja vastutuse suurendamiseks ühiskonnaelu juhtimisel ja korraldamisel viime ellu haldusreformi“.

Moodustatav omavalitsusüksus vastab haldusreformi seaduse §-s 3 sätestatud omavalitsusüksuse miinimumsuuruse kriteeriumile.

Eelnõuga muudetakse Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määruse nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ kehtivat redaktsiooni, avaldamismärkega RT I, 29.08.2014, 16, Lääne-Viru maakonda käsitlevas osas.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb neljast paragrahvist, millega muudetakse haldusterritoriaalset korraldust, määratakse uuele haldusüksusele nimi ja piirid ning korraldatakse piiride kandmine riigi maakatastri kaardile. Eelnõuga muudetakse ka Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määrust nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ Lääne-Viru maakonda puudutavas osas. Eelnõus sätestatakse haldusterritoriaalse korralduse muutmise jõustumise aeg.

Ülevaade ühinemismenetlusest ja läbirääkimistest

Sõmeru Vallavolikogu tegi 6. augusti 2015 otsusega nr 96 „Haldusterritoriaalse korralduse muutmise algatamise ettepaneku tegemine“ Rakvere Vallavolikogule ettepaneku algatada haldusterritoriaalse korralduse ja piiride muutmise eesmärgiga moodustada kahe omavalitsuse baasil üks omavalitsus. Rakvere Vallavolikogu nõustus Rakvere Vallavolikogu 26. Augusti 2015 otsusega nr 19 „Sõmeru Vallavolikogu haldusterritoriaalse korralduse muutmise algatamise ettepanekuga nõustumine“.

Omavalitsusi seob kuulumine samasse Lääne-Viru maakonda, varasem koostöö ja kuulumine samadesse äri- ja mittetulundusühingutesse. Ühinemine võimaldab tagada kogu piirkonna tervikliku ja tasakaalustatud arengu ning ühtse juhtimise, mis on eelduseks kohaliku omavalitsuse jätkusuutlikule tegevusele ning majandusliku potentsiaali kasvule, sealhulgas võimekusele osaleda pikaajalises planeerimises ja ühisprojektides. Ühinemisel on eesmärgiks seatud tagada suurem haldussuutlikkus, kvaliteetsemate avalike teenuste osutamine, kasutades selleks paremini olemasolevat inimressurssi ning hoonete ja vara ressurssi. Suurem eelarve võimaldab maandada paremini finantsriske ning koondada ressursse prioriteetsete tegevuste kiiremaks ja kvaliteetsemaks läbiviimiseks. Suuremas omavalitsuses on võimalik osutada ka selliseid teenuseid, mille sihtrühm eraldiseisvate valdadena on liiga väike. Ühise territoriaalse

planeerimisega tagatakse ratsionaalsem investeeringute kavandamine ja elluviimine, sihipärasem ja otstarbekam ressursikasutus. Suuremal territooriumil on võimalik viia ellu detsentraliseeritud juhtimist, s t kohaliku kogukonna ja külaliikumise kaasamist juhtimisse ning kogukonnateenuste arendamist koostöös. Ühinemise tulemusel väheneb piirkonnasisene rivaliteet, ühiselt on võimalik optimaalselt planeerida piirkonna sotsiaalmajanduslikku arengut (lasteaiad, koolid, huviharidus, sotsiaalasutused, vaba aja ja sportimisvõimalused) tagades nende teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi kõigis piirkondades. Ühinemine võimaldab kaotada omavalitsuste omavahelised mahukad arveldused.

Ühinemisläbirääkimiste käigus avalikustati ühinemislepingu projekt ajavahemikul 3.-23. oktoober 2016 ühinevate kohalike omavalitsuste veebilehtedel, vallavalitsuses ja raamatukogudes. Rakvere vald avalikustas ühinemislepingu ka valla lehes. Tulenevalt rahvakoosolekute aegadest avalikustas Sõmeru Vallavolikogu lepingu täiendavalt ajavahemikul 31. okt-20. nov 2016. Ühinemislepingule esitatud ettepanekutega arvestamine on kantud ühinemislepingu lisana toodud õiendisse.

Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 7 lõike 8 ja § 9 lõike 6 punkti 3 kohaselt viidi elanike arvamus väljaselgitamiseks Sõmeru ja Rakvere vallas ajavahemikul 14.-20. november 2016 läbi elanike küsitlus. Elanike arvamuse väljaselgitamise tulemused on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Elanike arvamuse väljaselgitamise tulemused

	Hääleõiguslike elanike arv	Vastanuid	Osaluse %	JAH	%	EI	%
Sõmeru	2908	116	4,0	99	85,3	17	14,7
Rakvere	1747	59	3,4	52	88,1	7	11,9
Kokku	4655	175	3,8	151	86,3	24	13,7

Allikas: Sõmeru ja Rakvere valla volikogude otsused elanike küsitluste tulemuste kinnitamiseks.

Rakvere Vallavolikogu esitas oma 22.12.2016 kirjaga ning Sõmeru Vallavolikogu 27.12 kirjaga Lääne-Viru maavanemale taotluse haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks, mille tulemusena moodustuks Rakvere ja Sõmeru valdade ühinemisel Rakvere vald.

Lääne-Viru maavanem edastas 27.12.2016 kirjaga nr 12-1/16-2143-1 oma seisukoha koos maavanemale esitatud ühinemisdokumentatsiooniga Rahandusministeeriumile. Maavanem toetab nimetatud ühinemist ja märgib, et Sõmeru ja Rakvere valla ühinemine ühendab valdade potentsiaali piirkonna parema arengu ja konkurentsivõime saavutamiseks ning ettevõtlusele soodsa keskkonna loomiseks.

Rahandusministeerium on omavalitsusüksuste esitatud haldusterritoriaalse korralduse muutmise taotlused koos lisadega läbi vaadanud ning toetab taotluses esitatud omavalitsuste haldusterritoriaalse korralduse ja sellega seotud piiride muutmist. Esitatud dokumendid on kooskõlas kehtivatest õigusaktidest tulenevate nõuetega.

Vabariigi Valitsuse nõustamiseks haldusreformi seaduse § 5 lõike 4 alusel moodustatud Põhja-Eesti piirkondlik komisjon arutas esitatud haldusterritoriaalse korralduse muutmise seonduvat 19. detsembri 2016 koosolekul ja toetas nimetatud omavalitsuste ühinemist, kuna taotletava ühinemise tulemusel tekib haldusreformi seaduse kriteeriume, eesmärgi ja territoriaalse terviklikkuse põhimõtet täitev ühtne omavalitsus, mis on positiivse mõjuga haldusreformi eesmärkide täitmisele. Komisjon märkis ekspertarvamus, et kaks omavalitsust ühinevad ümber Rakvere linna, keskuseks jääb ikkagi Rakvere linn.

Eelnõu § 1 lõikega 1 muudetakse haldusterritoriaalset korraldust selliselt, et Sõmeru ja Rakvere valla ühinemise teel moodustatakse uus kohaliku omavalitsuse üksus – Rakvere vald.

Nimetatud valdade volikogud otsustasid 14. detsembril 2016 tehtud otsustega taotleda haldusterritoriaalse korralduse muudatust ning kinnitasid ühinemislepingu. Ühinemislepingus on sätestatud, et uus kohalik omavalitsus on avalik-õiguslik juriidiline isik nimega Rakvere vald, mille keskus asub Sõmeru alevikus. Ühinemislepingus on kokku lepitud, et piirkonna tasakaalustatud arenguks ja avalike teenuste kättesaadavuse tagamiseks on ametnikel vastuvõtuajad Lepna, Lasila ja Veltsi külades, vallale kuuluvates hoonetes. Valla elanikke teenindatakse lähtuvalt nende vajadusi ning teenuse otstarbekust silmas pidades.

Ühinevate omavalitsuste ühinemisdokumendid koos ühinemislepinguga on kättesaadavad:

Rakvere valla dokumendid:

<http://delta.andmevara.ee/laane-viru/dokument/830575>.

Sõmeru valla dokumendid:

<http://someru.kovtp.ee/haldusreform>.

Eelnõu § 1 lõikega 2 määratakse uue moodustuva haldusüksuse nimeks „Rakvere vald“.

Kuna Rakvere vald on ühe ühineva omavalitsuse nimi ning kasutusel omavalitsuse nimena ka hetkel, saab nimevalikut pidada põhjendatuks. Kohanimenõukogu hindas oma 20. detsembri 2016 koosolekul Rakvere valda moodustava haldusüksuse nimena sobivaks, märkides, et Rakvere vald on ühinemispiirkonna keskus, loogiliselt seotud tervik.

Eelnõu §-ga 2 määratakse uue haldusüksuse piir ning seatakse Maa-ametile ülesandeks korraldada uute piiride kandmine riigi maakatastri kaardile.

Eelnõu §-ga 3 muudetakse Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määrust nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ Lääne-Viru maakonna valdade loetelust jäetakse välja sõna „Sõmeru“.

Eelnõu §-ga 4 sätestatakse eelnõu määrusena ja selle §-de 1 ja 3 jõustumise tähtpäev. Vastavalt Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 10 lõikele 1 jõustub Vabariigi Valitsuse määrus haldusterritoriaalse korralduse muutmise kohta Riigi Teatajas avaldamisele järgneval päeval, kuid §-d 1 ja 3, mille järgi moodustatakse Sõmeru ja Rakvere valla ühinemisel Rakvere vald ja sellest tulenevalt muudetakse haldusüksuste nimistut, jõustuvad ühinenud Rakvere Vallavolikogu valimistulemuste väljakuulutamise päeval.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Eelnõu määrusena vastuvõtmine omab sotsiaalset mõju, samuti mõju majandusele, elukeskkonnale, regionaalarengule ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele.

Haldusreformi eesmärk on seadusest tulenevalt toetada kohaliku omavalitsuse üksuste võimekuse kasvu kvaliteetsete avalike teenuste pakkumisel, piirkondade arengueelduste kasutamisel, konkurentsivõime suurendamisel ja ühtlasema piirkondliku arengu tagamisel.

Arvestades haldusreformi seaduse kriteeriume, eesmärkide ja territoriaalse terviklikkuse põhimõtet on Rakvere ja Sõmeru valla ühinemisel üheks omavalitsusüksuseks positiivne mõju haldusreformi eesmärkide täitmisele järgmiste asjaolude lõikes⁵.

Võimekus kvaliteetsete avalike teenuste pakkumisel

Tartu Ülikooli RAKE poolt koostatud uuring „Era- ja avalike teenuste ruumilise paiknemise ja kättesaadavuse tagamisest ja teenuste käsitlemisest maakonnaplaneeringutes“ kohaselt moodustatakse uus vald IV taseme keskuse (Rakvere linna) lähitagamaal. Rakvere linnal on ka ülisuur mõju uue valla elanike teenuste tarbimise harjumustele. Sellest kaalutlusest lähtudes ei ole RAKE uuringus moodustatava valla territooriumil ei II ja III tasandi keskusi määratletud, ainsaks I taseme keskuseks on Sõmeru alevik. Baasteenused on mõlemas KOV üksuses tagatud, kuid kõik kvaliteetteenused on tagatud Rakvere linna baasil (gümnaasium, huvikool, tervisekeskus, ujula jne)

Täna peegeldab mõlema ühineva vallavalitsuse ametiasutuse koosseis pigem väikevalla mudelit, kus ametnike spetsialiseerumine on vähene ja valdkondlikke osakondi pole moodustatud. Ühinemine võimaldab kindlasti parandada ametnikukesksete teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi tõusu tänu ühinemisega toimuvale spetsialiseerumisele.

Arvestades vallakeskuse paiknemist maakonnakeskuse lähitagamaal võib arvata, et arvestatavat osa avalikest teenustest (nt gümnaasiumiharidus, huviharidus) tarbitakse ka edaspidi pigem Rakvere linna baasil.

Seega võimaldab ühinemine suurendada ühendvalla võimekust kvaliteetsete avalike teenuste pakkumisel pigem minimaalselt.

Võimekus piirkondade arengueelduste kasutamisel ja konkurentsivõime suurendamisel ning ühtlasema piirkondliku arengu tagamisel

Ühinenud vald asub Rakvere linna lähitagamaal. Seega saab ühinenud vald kasutada maakonnakeskuse lähedusest tingitud arengueelseid. Loodava ühisvalla territooriumil asuvad mitmed Rakvere linnaga seostatavad ettevõtted. Samas on selge, et parima efekti annaks nimetatud piirkonna arendamine koos maakonnakeskusega.

Ajalooline põhjendatus

Moodustav vald asub ajaloolise Virumaa territooriumil. Kihelkondlikult kuuluvuselt asub ühinenud vald Rakvere kihelkonna territooriumil, väike osa Kadrina kihelkonna territooriumil. 1938. aasta vallareformi järgselt moodustati Rakvere ja Sõmeru vallad, mille territooriumid suures osas kattuvad ka tänapäevaste valdadega. Ajalooline taust valdavalt toetab nimetatud valdade ühinemist, kuna ühendvald haarab valdava osa ajalooliste valdade terviterritooriumist. Ajalooline liikumissuund on samuti olnud Rakvere linna poole ja vald asub ajaloolistel liikumissuundadel. Ajaloolises mõttes tagaks parima tulemuse nimetatud

⁵ Alljärgnev hinnang tugineb eksperthinnangule, mis on haldusreformi ettevalmistamiseks moodustatud Põhja-Eesti piirkondliku komisjoni poolt heaks kiidetud.

valdade ühinemine Rakvere linnaga, kuna mõlemad ühinevad vallad asuvad ajaloolisel Rakvere lähistagamaal.

Mõju elanike elutingimustele

Arvestades elanike loomulikku liikumissuunda ja töörännet on loodava Rakvere valla elanike suund maakonnakeskus Rakvere, see peegeldub kõikidest läbi viidud pendelrände uuringutest⁶.

Ühinemisläbirääkimistel on kokkulepitud põhimõtted elanikele suunatud kvaliteetsete, ruumiliselt kättesaadavate ja majanduslikult tõhusalt korraldatud avalike teenuste osutamisele. Eesmärgi saavutamiseks nähakse ette KOV-i poolt osutatavate oluliste avalike teenuste (sh haridus- ja sotsiaalvaldkonna teenused) osutamine vähemalt senises mahus (põhikoolivõrgustiku säilitamine, koolitranspordivõrgustiku säilitamine, sotsiaaltoetuste ühtlustamine) ning KOV-i ametiasutuse (vallavalitsuse) teenuste kättesaadavus tagatakse senise Sõmeru valla elanikele senises vallavalitsuse hoones Sõmerul (moodustatava valla keskus) ning senise Rakvere valla elanikele tehase ametnike vastuvõtude kaudu teenused kättesaadavaks piirkonna asumites kohapeal (Lepna, Lasila, Veltsi), seni paiknes vallavalitsuse ametiasutus Rakvere linna territooriumil.

Elanike ühtekuuluvustunne

Ühinevate omavalitsuste elanike identiteet ei ole seotud peamiselt elukohajärgse omavalitsusüksusega, pigem on identiteedikandjaks KOV-ist väiksem asustusüksus/asum või määratletakse oma paikkondliku identiteeti veelgi laiemalt (Rakvere toimepiirkond, maakond laiemalt, Eesti). Asustusüksuste struktuuris (sh suuremad asumid Sõmeru, Näpi, Lepna) ühinemisega olulisi muudatusi ei kaasne (va teatud formaalsed muudatused aadressandmetes ja registrites), pigem paraneb ametnike vastuvõtuvõimaluste loomisega avalike teenuste kättesaadavus Lepnas, Lasilas ja Veltsis (st ametnikuga asja-ajamine ei eelda omavalitsuste territooriumilt väljumist). Sellest asjaolust ning elanike üldisest aktiivsusest ühinemisküsitluses võib järeldada, et ühinemisega ei kaasne olulist mõju elanike ühtekuuluvustundele, senised sidusprotsessid jätkuvad või paranevad ning ühinemise teel moodustuval omavalitsusel on täiendavad võimalused piirkonna ühtset identiteeti rõhutada ja arendada. Ühinevad omavalitsused jätkavad ühinemisyrgselt seni kasutuses olnud sümbolite kasutamist sellisel, et ühendvallas võetakse kasutusele Sõmeru valla lipp ja Rakvere valla vapp, millel võib olla samuti positiivne mõju piirkondliku ühise identiteeditunnetuse tugevnemisele,

Mõju avalike teenuste osutamise kvaliteedile

Vastavalt Tartu Ülikooli RAKE 2015. a uuringule „Era- ja avalike teenuste ruumilise paiknemise ja kättesaadavuse tagamisest ja teenuste käsitlemisest maakonnaplaneeringutes“⁷ on Sõmeru I tasandi teenuskeskus (peamiselt tingitult oma lähedusest Rakvere linnale). Moodustatav vald on IV taseme teeninduskeskuse Rakvere linna lähistagamaal ja oluline osa teenusest (alusharidus, põhi- ja üldkeskharidus, huviharidus jne) tagatakse ka tulevikus Rakvere linnas. Tänapäevase Rakvere valla ja Sõmeru valla ühisosa teenuste tagamisel saab peamiselt olla vaid teenuste ühine koordineerimine ja ametnikukesksed teenused.

Mõju haldussuutlikkusele

Mõju haldussuutlikkusele väljendub valla elanike arvu miinimumsuuruse täitmisel ja sellest tingitud võimekuse tõusust tagada kõik vajalikud teenused mõlemas ühinenud valdades.

⁶ Statistikaameti (2014) „Toimepiirkondade määramine“, „Tartu Ülikooli regionaalse pendelrände kordusuuring“ (2013)

⁷ <http://www.fin.ee/analuusid-ja-uuringud>

Mõlema vallavalitsuse koosseisud peegeldavad nn väikevalla mudelit (eriti Rakvere vald), kus märkimisväärset ametnike spetsialiseerumist ei toimu. Samuti ei ole moodustatud keskastme juhtidega valdkondlikku tööjaotust. Ühinemine võimaldab edasi arendada ametnike spetsialiseerumist ja strateegilist juhtimistasandit.

Mõju demograafilisele situatsioonile

Ühinev vald asub Rakvere linna nn kuldses ringis, mistõttu elanike arv selles on pigem stabiilne (alates 2012. aastast väljarändest põhjustatud teatavas langustrendis). Rahvaarvu struktuur on Eesti keskmisest pisut parem ja rahvastik ka keskmisest veidi noorem. Niihästi loomulik kui ka rändeivve on praktiliselt nullseisus, rahvaarvu muutus kuni 2030. aastani on minimaalne, piirdudes kokku 3—4%-lise vähenemisega.

Analüüsid (nt Ühinemise tulemuste analüüs Türi valla juhtum, 2015) näitavad, et demograafiliste protsesside suunamine on vähemalt regionaalse tasandi (regionaalpoliitika) küsimus ning KOV üksused neid protsessi oluliselt mõjutada ei suuda.

Mõju transpordi ja kommunikatsiooni korraldusele

Piirkonda iseloomustavad head ning piirkonna rändevajadusi rahuldavad maanteeühendused, mis võimaldavad toimepiirkondade elanikel liikumist Rakvere suunal, samas on riigimaanteedega (tugi- ja kõrvalmaanteed) tagatud ühendused ka Sõmeru ja teiste ühinemispirkonna teiste asustusüksustega. Ühistranspordiühendused on avalike- ja kommertsliinide kaudu tagatud nii Sõmerult, Lepnast, Lasilast kui Veltsilt, kuid tegemist on Rakvere suunaliste ühistranspordiliinidega, mis võimaldavad vallasiseste asumite vahelisi ühendusi ümberistumisega Rakveres. Vallakeskus Sõmerul ei ole kindlasti tõmbekeskus tänastele Rakvere valla elanikele (ühendus Rakvere linna kaudu), kuid teeninduskeskused ja ametnikel vastuvõtuajad Lepna, Lasila ja Veltsi küldes kompenseerivad selle.

Ühinemise käigus on eesmärgiks seatud, et teede ja tänavate hooldus- ja remonditööde ning talihooldde korraldamisel tagatakse vähemalt ühinemiseelsed mahus ja teenusetasemed.

Mõju ettevõtluskeskkonnale

Omavalitsuse ühinemise läbi saavutatav ettevõtluskeskkonna kujundamise võimekuse ja arendusvõimekuse kasv loob eeldused ettevõtluskeskkonna strateegiliseks arendamiseks. Siiski jääb Rakvere linn ja selle lähitagamaa ühinemispirkonnas linn ettevõtluskeskkonna arengumootoriks ning ühineva valla võimalus on ennast selles positsioneerida ja oma vastav strateegia kujundada. Selleks jääb jätkuv vajadus omavalitsuste koostööks (nt MAK, LEADER ja muud ettevõtlusarenduse koostöö võimalused).

Moodustatavas vallas asuvad mitmed suured ja täna pigem Rakvere linnaga seostatavad ettevõtted.

Mõju hariduslikule olukorrale

Õpilastele tagatakse võimalikult kodulähedane põhiharidus. Olemasolev põhikoolide võrgustik (Sõmeru Põhikool, Lasila Põhikool, Uhtna Põhikool, Veltsi Lasteaed-Algkool) säilib lepingu kehtivusaja lõpuni. Võimalikud muudatused valla haridusvõrgustikus saavad olla tingitud vaid riigi hariduse rahastamismudeli muudatustest. Samalaadselt nähakse ette ka alusharidussüsteemi säilimist (munitsipaal-lasteaedade tegevuse jätkumine senistes asukohtades). Ühinemisyrgselt arendatakse valla koole ühtse võrgustikuna, tehakse koostööd haridusuuenduse, õpetajate koolituse ja hariduslike tugiteenuste valdkonnas.

Olemasolev koolitranspordi võrgustik säilitatakse ja selles tehakse vajadusel õpilaste liikumissuundadest tingitud muudatused. Õpilaste sõitude kompenseerimist jätkatakse täna kehtivate põhimõtete alusel.

Omavalitsusüksuse organisatsiooniliselt ühtse teenusepiirkonnana toimimine

Ühinemisiirkond paikneb täies ulatuses Rakvere linna toimepiirkonnas⁸, valdavalt on tegemist lähivööndiga, osaliselt ka siirdevööndiga. Lähivööndi osas on täheldatavat teatud valglinnastumist (st Rakvere linnaga seostatud elamu- ja ettevõtlusalade paiknemine ühinemisiirkonnas), toimub oluline Rakvere suunaline töö- ja vähemal määral ka õpiränne. Moodustatav omavalitsus on olulise osa Rakvere linna lähitagamaast, piirkonna olulised asustusalaad on Rakverega ühendatud hästitoimiva teedevõrguga ning omavalitsuste siseste piirkondade ühendusi soodustab riigi põhimaantee nr 5 (Pärnu-Rakvere-Sõmeru) ümbersõiduvõimalus Rakvere linna lähipiirkonnas ning Lepa, Lasila ja Veltsi (asukohad, kuhu on kavandatud ametnike vastuvõtude korraldamine, et tagada piirkonna tasakaalustatud areng ning avalike teenuste kättesaadavus) on ligipääsetavad riiklike kõrvalmaanteeühendustega.

Ühtse teenusepiirkonnana toimimise tagamiseks on ette nähtud omavalitsusüksuse keskuse asukoht Sõmerul ning ametnike vastuvõtuajad Lepnas, Lasilas ja Veltsis. Tänapäevane Sõmeru vallavalitsuse haldushoone hästi ligipääsetav ja kvaliteetse töökeskkonnaga taristu loob eeldused organisatsiooni tõhusaks käivitamiseks ning ühinemislepinguga seatud eesmärkide realiseerimiseks, st võimaldab koordineerida nii vallasiseseid haldusprotsesse kui toimida koosmõjus Rakveres pakutavate era- ja avalike teenustega.

Eelnõu ei oma olulist mõju keskkonnale, riigiasutuste korraldusele, riigi julgeolekule ega välissuhetele.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamiseks teostavad ühinevad kohaliku omavalitsuse üksused vähemalt järgmisi tegevusi:

- 1) valla põhimääruse ja vallavalitsuse hallatavate asutuste põhimääruste kinnitamine;
- 2) arengukava kinnitamine;
- 3) üldplaneeringu koostamine;
- 4) eelarvestrateegia ja eelarve koostamine ja kinnitamine;
- 5) muude õigusaktide ajakohastamine;
- 6) ametiasutuste reorganiseerimine jne.

Eelnõu määrusena vastuvõtmine võib tuua kaasa kulusid kohaliku omavalitsuse üksuste eelarvetele tööjõukulude osas (eelpoolnimetatud tegevuste teostamiseks, hüvitised võimalike koondamiste puhul), mis on võimalik katta haldusreformi seaduse § 20–23 sätestatud tingimustel ja korras riigieelarvest eraldatavast ühinemistoetusest.

Eelnõu määrusena vastuvõtmine toob kaasa kulud riigieelarvele. Haldusreformi seaduse § 21 lõike 4 alusel makstakse ühinemise järgselt vähemalt 5000 elanikuga omavalitsustele ühinemistoetust kahekordses määras (100 eurot elaniku kohta) ning § 21 lõike 7 alusel üle 11 000 elanikuga omavalitsuse moodustamisel 500 000 eurot täiendavat toetust.

⁸ Statistikaamet (2014) „Toimepiirkondade määramine“.

Ühinemistoetuse arvutamisel võetakse aluseks elanike arv rahvastikuregistri andmetel 2017. aasta 1. jaanuari seisuga. Ühinemistoetust arvutatakse iga ühinenud omavalitsüksuse kohta eraldi ning see ei või olla väiksem kui 300 000 eurot ja suurem kui 800 000 eurot iga ühinenud kohaliku omavalitsuse üksuse kohta.

Rahvastikuregistri andmetel elab 1. detsembri 2016. a seisuga Sõmeru vallas 3484 inimest ja Rakvere vallas 2119 inimest, kokku 5603 inimest. Rakvere valla moodustumisel on riigieelarvest eraldatava ühinemistoetuse summaks umbes 648 400 eurot (348 400 + 300 000) eurot⁹.

Ühinemistoetus eraldatakse arvestades haldusreformi seaduse § 22 kehtestatud ühinemistoetuse maksmise korda. Ühinemise tulemusena moodustunud kohaliku omavalitsuse üksuse ühinemistoetuse suuruse kinnitab Vabariigi Valitsus korraldusega.

Valla- või linnavalitsus peab ühinemistoetuse saamiseks esitama ühe kuu jooksul pärast ühinemise käigus moodustunud kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimiste tulemuste väljakuulutamist Rahandusministeeriumile ühinemistoetuse eraldamise taotluse, milles selgitab ühinemistoetuse kasutamise vastavust kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise soodustamise seaduse § 6 lõikele 2.

6. Määruse jõustumine

Eelnõu on kavandatud jõustuma Riigi Teatajas avaldamisele järgneval päeval, välja arvatud eelnõu §-d 1 ja 3. Nimetatud sätted jõustuvad kohaliku omavalitsuse volikogus valimistulemuste väljakuulutamise päeval.

Eelnõu jõustumise tähtajad on sätestatud Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 10 lõikes 1.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu ei saadeta eelnõude infosüsteemi EIS kaudu kooskõlastusringile, kuna see ei puuduta otseselt teiste ministeeriumite valitsemisala. Samuti ei saadeta seda kooskõlastamiseks üleriigilistele kohaliku omavalitsuse üksuste liitudele, kuna tegemist on omavalitsuste omaalgatusliku ühinemise otsustamisega, mille puhul ei ole vajadust teiste ühinemisega mitteseotud omavalitsuste arvamust küsida.

⁹ Kuna ühinemistoetuse arvutamisel võetakse aluseks elanike arv rahvastikuregistri andmetel 01.01.2017 seisuga, võib ühinemistoetuse maht Sõmeru valla osas muutuda, sest üle 3000 elanikuga kuid alla 5000 elanikuga omavalitsustele eraldatakse toetust kahekordses määras vastavalt elanike arvule.